

**Atrašanās vietas un darbības virziena izteikšana
latviešu, lībiešu un igauņu valodā**
*Encoding of location and direction of motion in
Latvian, Livonian and Estonian*

Valts Ernštreits

Tartu Universitāte
Jakobi 2, 51014, Tartu

Līvõ Kultūr sidām
E-pasts: valts@ut.ee

Kertu Kibbermane (Kerttu Kibbermann), Gunta Kļava

Latviešu valodas aģentūra
Lāčplēša iela 35–5, Rīga, LV-1011

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte
Visvalža 4a, Rīga, LV-1050
E-pasts: kerttukibbermann@gmail.com, gunta.klava@valoda.lv

Rakstā sniegts ieskats, kā latviešu, lībiešu un igauņu valodā tiek izteiktas dažas no telpiskajām attiecībām valodā – atrašanās kādā vietā (konkrēti – iekšā vai kaut kam virspusē) un atrašanās vietas jeb lokācijas maiņa, kā arī darbības virziens. Ierosme šim nelielajam pētījumam radās, veidojot lībiešu-igauņu-latviešu un igauņu-latviešu vārdnīcu, kur valodas materiāls rādīja kopīgus un atšķirīgus vietas maiņas un darbības virziena izteikšanas paņēmienus. Igauņu un lībiešu valodā ir somugru valodām raksturīgie daudzie vietas locījumi, kurus izmanto dažādu telpisko attiecību izteikšanai, taču šajās valodās dažādu vietas nozīmju izteikšanai tiek izmantotas arī adpozīcijas (postpozīcijas). Savukārt latviešu valodā, tāpat kā daudzās citās indoeiropiešu valodās, visbiežāk virziena izteikšanai tiek izmantotas prepozīcijas, tomēr darbības virziena izteikšanai latviešu valodā tiek izmantots arī lokatīvs. Protams, telpisko attiecību pazīmju izsacītāji visās trijās valodās ir arī apstākļa vārdi, bet tie šajā rakstā nav aplūkoti. Salīdzinot visu triju valodu datus, rakstā mēģināts apkopot gadījumus, kādos latviešu, lībiešu un igauņu valodā lieto adpozīcijas vai vietas locījumu, kas, iespējams, norādīs uz kaut ko kopīgu vai atšķirīgu šajās valodās, kuras vēsturiski atradušās ciešā saskarē un kuru attīstībā vēsturiskie un arī sociolingvistiskie apstākļi ir bijuši visai līdzīgi. Tāpat autori cer, ka šis nelielais ieskats ir sākums plašākam pētījumam un ka tas turpmāk vairo interesi un pētījumus gan kopumā par baltu un somugru valodu savstarpējiem sakariem, gan arī konkrēti telpas izpratnes un attiecību pētniecībā plašāk. Valodas piemēri, kas izmantoti rakstā, lielākoties ir ņemti no elektroniski pieejamās „Lībiešu-igauņu-latviešu vārdnīcas” (LEL 2016) un „Igauņu-latviešu vārdnīcas” (2015), kā arī no citiem avotiem.

Atslēgvārdi: adpozīcijas; darbības virziens; lokatīvs; telpiskās attiecības; vietas locījumi.

Ievads

Telpiskās attieksmes ir cilvēka eksistencei būtisks raksturlielums, mums ir nepieciešama spēja lokalizēt objektus telpā, saprast un izteikt savstarpējās attieksmes starp dažādiem objektiem. Jebkura telpiskā attieksme tiek izpausta valodā, un tam tiek izmantoti dažādi lingvistiskie līdzekļi, kas var būt līdzīgi un atšķirīgi dažādās valodās, piem., prepozīcijas, postpozīcijas, partikulas, locījumi u. c. (Bloom, Garrett et al. 1999, 562).

Telpiskās attieksmes ir ļoti daudzveidīgas, un to izteikšanai nepieciešami dažādi valodas līdzekļi atbilstoši dažādajām nozīmēm. Samērā visaptveroši šīs attieksmes varētu iedalīt, ņemot vērā trīs aspektus – kāda objekta atrašanās, objektu savstarpējais novietojums un šīs atrašanās vai novietojuma maiņa jeb virzība (Zee, Slack 2003, 2). Pēdējais aspekts, resp., kā valodā tiek izteikta fiziska pārvietošanās ar noteiktu orientāciju uz kādu noteiktu objektu, šajā rakstā analizējamo valodu kontekstā šķiet īpaši interesants, ņemot vērā šo valodu ģenealoģisko atšķirību, kas ir pamatā arī dažādajām vietas nozīmju izteikšanas stratēģijām, un arī valodu vēsturisko attīstību, atrodoties regulārā savstarpējā kontaktsituācijā. Šī raksta mērķis ir sniegt ieskatu, ar kādiem līdzekļiem latviešu, lībiešu un igauņu valodā tiek izteikta atrašanās kaut kur (resp., iekšā vai kaut kam virspusē; citas vietas nozīmes, piem., zem kaut kā, aiz kaut kā, pie kaut kā u. c., šajā rakstā netiks apskatītas) un kustības virziens uz kaut kuriem, vai ir iespējami šo nozīmju izteikšanas varianti, kā arī iezīmēt iespējamās savstarpējās ietekmes, kas var būt papildu stimulds dažādām gramatiskām un semantiskām pārmaiņām valodā. Iepriekš teiktā ilustrācijai sniegti piemēri visās trijās valodās.

(1) latv.	<i>es esmu pļavā</i>	līb.	<i>ma</i>	<i>um</i>	<i>nītsō</i>
			es.NOM	būt.PRS.3SG	pļava.INE.SG
	<i>es eju uz pļavu</i>		<i>ma</i>	<i>lāb</i>	<i>nītō</i>
			es.NOM	iet.PRS.1SG	pļava.ILL.SG
ig.	<i>ma</i>	<i>olen</i>	<i>niidul</i>		
	es.NOM	būt.PRS.3SG	pļava.ADE.SG		
	<i>ma</i>	<i>lāhen</i>	<i>niidule</i>		
	es.NOM	iet.PRS.1SG	pļava.ALL.SG		

1. Atrašanās vietas izteikšanas paņēmieni

Priekšmeta vai dzīvas būtnes atrašanās vieta (statiska, un nenotiek kustība) ir viena no telpisko attieksmju nozīmēm, kuras izteikšanai dažādās valodās tiek izmantoti atšķirīgi lingvistiskie līdzekļi, lai nošķirtu to no citām telpiskajām nozīmēm (1).

Latviešu valodā, lai norādītu kāda priekšmeta, būtnes vai parādības atrašanās vietu, tiek izmantots lokatīvs, kuram ir arī, piem., veida, ierobežojuma, nolūka, cēļoņa, laika u. c. nozīmes (Smiltnece 2013, 354). Lībiešu un igauņu valodā šajā funkcijā ir inesīvs – t. s. iekšvietas locījums, tas izsaka atrašanos kaut kur iekšā. Īpaši eksistenciālos teikumos šeit vērojama konsekvence šo locījumu lietošanā.

- (2) latv. *Istabā* (LOC) *ir* *sviluma* *smaka*.
 līb. *Tubās* *um* *kuorbōn* *kard*.
 istaba.INE.SG būt.PRS.3SG piededzis.GEN.SG smaka.NOM.SG
 ig. *Toas* *on* *kōrbehais*.
 istaba.INE.SG būt.PRS.3SG svilums_smaka.NOM.SG (LEL)
- (3) latv. *Miķeļu* *gadatirgus* *Sasmakā* (LOC)
 līb. *Mikīļ* *tōrg* *Sasmagās*
 Miķelis.GEN.SG tīrgus.NOM.SG Sasmaka.INE.SG
 ig. *mihklipāeva* *laat* *Sasmagas*
 Miķeļdiena.GEN.SG gadatirgus.NOM.SG Sasmaka.INE.SG (LEL)
- (4) latv. *Gobu* *mūsu* *ciemā* (LOC) *nav*.
 līb. *Pūomō* *mād* *kilās* *āb* *ūo*.
 goba.PTV.SG mēs.GEN.PL ciems.INE.SG ne.NEG.PRS.3SG būt.CNG
 ig. *Jalakat* *meie* *kūlas* *ei* *ole*.
 goba.PTV.SG mēs.GEN.PL ciems.INE.SG ne.NEG būt.PRS.3SG (LEL)
- (5) latv. *Mēs* *dzīvojam* *jūrmalā* (LOC).
 līb. *Mēg* *jelām* *rāndas*.
 mēs.NOM dzīvot.PRS.1PL krasts.INE.SG
 ig. *Me* *elame* *rannas*.
 mēs.NOM dzīvot.PRS.1PL krasts.INE.SG (LEL)

Lai izteiktu vietas nozīmi ar niansi ‘atrašanās virs kaut kā’, igauņu valodā tiek izmantots arī t. s. ārvietais locījums – adesīvs (ADE), bet lībiešu valodā ārvietais locījumi lielākoties ir gandrīz zuduši, visticamāk ietekmējoties no latviešu valodas, kurā nav sastopams iekšvietais un ārvietais locījumu šķītrums un šo nozīmju atšķirības izpratne (Ernstreits, Kļava 2013, 20). Šie locījumi lībiešu valodā ir saglabājušies rudimentāri nedaudzos lietvārdos, apstākļa vārdos un vietvārdos, un to lietojuma biežums ir atkarīgs no izloksnes (piem., Sīkragā, Vaidē, Mazirbē) (Viitso 2008, 341), tomēr arī šajos gadījumos adesīvs un allatīvs lielākoties ir pilnībā saplūdis, un abiem locījumiem nav formālu atšķirību, piem.:

- (6) līb. *Ta* *jelāb* *Irēl*.
 viņš.NOM.SG dzīvot.PRS.3SG Mazirbe.ADE/ALL.SG
 ig. *Ta* *elab* *Irēl*.
 viņš. NOM.SG dzīvot.PRS.3SG Mazirbe.ADE.SG
 latv. *Viņš dzīvo Mazirbē* (LOC). (LEL)

- (7) līb. *Ne* *lekštā* *neļškiņ* ***Irēl.***
 viņi.NOM.PL iet.PST.3PL četratā Mazirbe.ADE/ALL.SG
- ig. *Nad* *lāksid* *neljakesi* ***Irēle.***
 viņi.NOM.PL iet.PST.3PL četratā Mazirbe.ALL.SG

latv. *Viņi četratā gāja uz Mazirbi.* (LEL)

Tātad atrašanās vietas un arī specifiskās atrašanās kaut kam virsū apzīmēšanai igauņu valodā lieto arī ārvietais locījums adesīvu. Latviešu valodā šajā gadījumā tiek lietots lokatīvs, vai gadījumā, ja atrašanās vieta ir kaut kam virsū, resp., ārpusē, nevis kaut kur iekšā (piem., Rīgā, pilsētā, ciemā) izmanto prievārdu *uz*, kurš izteic virzības (saistoties ar akuzatīvu) un virsēja novietojuma attieksmes (saistoties ar ģenitīvu), resp., atrašanās vietas kaut kam virsū izteikšanai tiek izmantots prievārds *uz* ar ģenitīvu (Nītiņa 2013, 626). Lībiešu valodā līdzās ar iekšvietas locījumiem saplūdušajam adesīvam/allatīvam, lai aizvietotu ārvietais locījumus gadījumos, kad nepieciešams izteikt atrašanos kaut kam virsū vai ārvietais atrašanos, tiek izmantota postpozīcija *pāl* ‘uz’. Lai mēģinātu izprast šo ārvietais atrašanos, varam izmantot (8) piemērā minēto latviešu valodas teikumu, ievietojot tajā konstrukciju ar prievārdu *uz*, kas latviešu valodas runātājam būs saprotama: ****šodien uz tirgus bija maz zemnieku.***

- (8) ig. ***Turul*** *oli* *tāna* *vāhe* *maarahvast.*
 tirgus.ADE.SG būt.PST.3PL šodien maz zemnieks.PTV.PL
- līb. ***Tōrg*** ***pāl*** *tāmpō* *vōļ* *veitō*
 tirgus.GEN.SG. uz.POST šodien būt.PST.3SG maz
mōrovšti
 zemnieks.PTV.PL

latv. ***Šodien tirgū*** (LOC) *bija maz zemnieku.* (EL)

- (9) ig. ***pōrandal*** *istuda*
 grīda.ADE.SG sēdēt.INF
- līb. ***pōrandōl*** *istō*
 grīda.ADE.SG sēdēt.INF

latv. ***sēdēt uz grīdas*** (LEL)

- (10) ig. ***Laual*** *on* *palju* *asju.*
 galds.ADE.SG būt.PRS.3SG daudz lieta.PTV.PL
- līb. ***Lōda*** ***pāl*** *um* *pāgiņ* *aždi.*
 galds.GEN.SG uz.POST būt.PRS.3SG daudz lieta.PTV.PL

latv. ***Uz galda*** *irdaudz priekšmetu.* (LEL)

Arī igauņu valodā tiek lietota postpozīcija *peal* ‘uz’ (adesīva galotne *-l*), apzīmējot atrašanos kaut kam virspusē (11). Šīs postpozīcijas un adesīva lietojums ir visai līdzīgs un var būt arī sinonīmisks, tomēr postpozīcija tiek izmantota, jo tā

semantiski ir specifiskāka nekā locījums. Postpozīcija tiek izmantota konkrētāku attieksmju gadījumos (attiecīgi locījums – abstraktu attieksmju gadījumos) un gadījumos, kur lieta vai priekšmets (piem., krēsls, galds), nevis kāda vieta (piem., tirgus, jūra) ir t. s. orientieris (angl. *Landmark*) telpā (Klavan, Keskūla, Ojava 2011, 129).

(11) ig. *Rohulehe* *peal* *võib* *kastet* *olla*.
zāle_lapa.GEN.SG uz.POST var.PRS.3SG rasa.PTV.SG būt.INF

līb. *Āinalted* *pāl* *võib* *kastūgt* *võlda*.
zāle_lapa.GEN.SG uz.POST var.PRS.3SG rasa.PTV.SG būt.INF

latv. *Uz zāles lapas var būt rasa.* (LEL)

(12) ig. *rinnuli* *laua* *peal*
uz_krūtīm.ADV galds.GEN.SG uz.POST

līb. *rīndadōks* *lōda* *pāl*
krūtīs.INS.PL galds.GEN.SG uz.POST

latv. *ar krūtīm uz galdā* (LEL)

Kā rāda dati, lielāku nozīmju nianse noteiktu atšķirību adpozīcijas vai locījuma lietojumam iepriekš minētajos gadījumos rāda igauņu un latviešu valodas piemēri (piem., (8), (9), (10)), kur visbiežāk tiek šķirtas būtiskās nozīmes nianse – atrasties iekšā (tātad kaut kas, kas aptver fiziski) un atrasties kaut kam virspusē, pirmo izsakot ar lokatīvu un otro – ar prievārdu. Kā rāda igauņu valodas piemēri, ir gadījumi, kad atrašanās vietas virspusē norādīšanai var izmantot gan locījumu, gan prievārdu (piem., (10), (12)), kur latviešu un lībiešu valodā šī nozīmes nianse locījumam nav tik izteikta un konkrētāka norāde ir, izmantojot prievārdu. Savukārt lībiešu valodas piemēri rāda, ka atrašanās vietas izteikšanai lieto gan postpozīciju, gan ārvieta locījumu, gan arī iekšvieta locījumu, kas varētu liecināt, ka runātāju apziņā ir zudusi šī atšķirība starp ārvieta un iekšvieta locījumu izteikto nozīmi, ko, ņemot vērā lībiešu valodas runātāju latviešu valodas prasmī, pastiprinājušas gan latviešu valodā vienā lokatīva locījumā ietvertās nozīmes, gan vēl arī iespēja izteikt šīs nozīmes ar adpozīciju. Resp., lībiešu valodā iespējams lietot iekšvieta locījumu gadījumos, kad igauņu valodā tiek lietots iekšvieta locījums un latviešu valodā lokatīvs ar specifisku nozīmi – atrasties, dzīvot, būt utt. kaut kur iekšā (13) vai tādā vietā, kas aptver un tīri fiziski ir plašāka, un iekšvieta locījumu var lietot gadījumos, kad igauņu valodā tiek lietots ārvieta locījums (14), kā arī dažos gadījumos šādās pozīcijās konstrukciju ar prievārdu vai iekšvieta locījumu iespējams lietot sinonīmiski (15).

(13) līb. *Sōvvō* *lebbō* *pigā* *jegās*
vasara.GEN.SG cauru.POST gandrīz katrs.INE.SG

līvō *kōprands* *jelīzt* *zīdōd*.
lībiešu.GEN.SG sēta.INE.SG dzīvot.PST.3PL ebrejs.NOM.PL

ig.	<i>Suve</i>	<i>lābi</i>	<i>pea</i>	<i>igas</i>
	vasara.GEN.SG	cauru.POST	gandrīz	katrs.INE.SG
	<i>liivi</i>	<i>talus</i>	<i>elasid</i>	<i>juudid.</i>
	lībiešu.INDECL	sēta.INE.SG	dzīvot.PST.3PL	ebrejs.NOM.PL

latv. *Cauru vasaru gandrīz katrā lībiešu **mājā** (LOC) dzīvoja ebreji. (LEL)*

(14) līb.	<i>Rōv</i>	<i>um</i>	<i>piški,</i>	<i>kōrand</i>
	mauriņš.NOM.SG	būt.PRS.3SG	mazs.NOM.SG	sēta.GEN.SG
	<i>sidāmōs.</i>			
	vidus.INE.SG			

ig.	<i>Muru</i>	<i>on</i>	<i>vāike,</i>	<i>talū</i>
	mauriņš.NOM.SG	būt.PRS.3SG	mazs.NOM.SG	sēta.GEN.SG
	<i>ōuel.</i>			
	pagalms.ADE.SG			

latv. *Mauriņš ir mazs, sētas **pagalmā** (LOC). (LEL)*

(15) līb.	<i>Ta</i>	<i>vōstīz</i>	<i>tōrg</i>	<i>pāl /</i>
	viņš.NOM.SG	pirkt.PST.3SG	tīrgus.GEN.SG	uz.POST/
	<i>tōrgs</i>	<i>naggiři.</i>		
	tīrgus.INE.SG	kartupelis.PTV.PL		

ig.	<i>Ta</i>	<i>ostis</i>	<i>turul</i>	<i>kartuleid.</i>
	viņš.NOM.SG	pirkt.PST.3SG	tīrgus.ADE.SG	kartupelis.PTV.PL

latv. *Viņš nopirka **tīrgū** (LOC) kartupeļus. (EL)*

Skaidra atšķirība starp locījuma un prievārda lietojumu visās trijās valodās parādās (14) piemērā, kur būtiskā pazīme, kas noteikusi locījuma vai prievārda lietojumu, ir precizitāte – atrašanās kaut kam virsū un atrašanās iekšā. Latviešu valodā tiek lietots lokatīvs, apzīmējot atrašanos ūdenī, un prepozīcija *uz*, apzīmējot atrašanos uz ūdens virsmas, igauņu valodā attiecīgi – iekšvietas locījums *inesīvs* un postpozīcija *peal*, lībiešu valodā abos gadījumos tiek lietotas postpozīcijas, kur papildu uzsvaram un iepriekš teiktā pretsatam tiek lietota postpozīcija *sizāl* ‘iekšā, iekšpusē’, aizvietojojt inesīvu.

(16) līb.	<i>Kikīd</i>	<i>at</i>	<i>seļli</i>	<i>nemē</i>
	ūdensroze.NOM.PL	ir.COP.PRS	tāds.NOM.SG	kā.CONJ
	<i>piv,</i>	<i>vāldad;</i>	<i>līedōd</i>	<i>kazābōd</i>
	plauksta.NOM.SG	balts.NOM.PL	lapa.NOM.PL	augt.PRS.3PL
	<i>vied</i>	<i>pāl,</i>	<i>ja</i>	<i>ne</i>
	ūdens.GEN.SG	uz.POST	un	tas.NOM.PL
	<i>kazābōd</i>	<i>vied</i>	<i>pāl</i>	<i>īž,</i>
	augt.PRS.3PL	ūdens.GEN.SG	uz.POST	pat
	<i>jūr</i>	<i>um</i>	<i>vied</i>	<i>sizāl.</i>
	sakne.NOM.SG	būt.PRS.3SG	ūdens.GEN.SG	iekšā.POST

ig.	<i>Vesiroosid</i>	<i>on</i>	<i>sellised</i>	<i>nagu</i>	<i>pihk,</i>
	ūdensroze.NOM.PL	ir.COP.PRS	tāds.NOM.PL	kā.CONJ	plauksta.NOM.SG
	<i>valged;</i>	<i>lehed</i>	<i>kasvavad</i>	<i>vee</i>	<i>peal</i>
	balts.NOM.PL	lapa.NOM.PL	augt.PRS.3PL	ūdens.GEN.SG	uz.POST.
	<i>ja</i>	<i>need</i>	<i>ōied</i>	<i>kasvavad</i>	<i>vee</i>
	un	tas.NOM.PL	zieds.NOM.PL	augt.PRS.3PL	ūdens.GEN.SG
	<i>peal</i>	<i>samuti,</i>	<i>see</i>	<i>juur</i>	<i>on</i>
	uz.POST	arī	tas.NOM.SG	sakne.NOM.SG	būt.PRS.3SG
				ūdens.INE.SG	

latv. *Ūdensrozes ir tādas kā plauksta, baltas; lapas aug uz ūdens, un tie ziedi arī aug uz ūdens, tā sakne ir ūdenī* (LOC). (LEL)

Locījuma vai prievārda izvēlē lokatīvās nozīmes izteikšanai šeit analizētajos piemēros būtiska var būt konteksta noteikta nozīmes nianse noteiktā izteikumā un vārdu leksiskajā nozīmē ietvertās pazīmes, un ir iespējams gan sinonīmisks, gan atšķirīgs locījuma vai prievārda lietojums atrašanās vietas izteikšanai. Piemēros telpisko attieksmju izteikšanā iezīmējas dažas būtiskas pazīmes, kas var noteikt locījuma vai adpozīcijas lietojumu, – abstraktas vai konkrētas attieksmes, atrašanās iekšā vai virspusē, arī atvērta vai slēgta telpa vai vieta. Savukārt šīs dažādās pazīmes kombinējas sarežģītās savstarpējās attieksmēs, kas nosaka konkrētā lingvistiskā līdzekļa izmantojumu, kur iespējams arī sinonīmisks dažādu līdzekļu lietojums, un locījumu vai adpozīciju atrašanās vietas izteikšanai lietojums ir atšķirīgs dažādos kontekstos (Creissels 2006, 21).

2. Darbības virziena izteikšanas līdzekļi

Atšķirības starp atrašanos kādā vietā jeb statisku telpisku attieksmi un darbības virzienu vai stāvokļa maiņu, kur notiek kustība, un tās izpausmei valodās var tikt izmantotas dažādas stratēģijas, un to analīze rāda, ka dažās valodās pastāv atšķirīgi lingvistiskie līdzekļi statiska stāvokļa un kustības izteikšanai, citās šie līdzekļi ir polisēmiski (Creissels 2006, 19). Atšķirībā no statiskas atrašanās darbības virziena izteikšanas paņēmieni ir saistīti vispirms ar kādu kustības verbu un tā valenci. Šeit nozīmīgs jautājums ir par to, vai šajā rakstā analizētajās valodās ir kādas plašākas atšķirīgas vai kopīgas locījumu un adpozīciju sistēmas īpašības, ņemot vērā arī šo valodu savstarpējo ietekmi (Koptjevskaja-Tamm, Wälchli 2001, 727).

Tāpat kā atrašanās vietas, arī darbības virziena izteikšanai latviešu valodā izmanto gan locījumu – lokatīvu –, gan prievārdu *uz* (ar akuzatīvu, izsakot virzību kaut kur, un ar ģenitīvu, izsakot virzību kaut kam virsū) (Endzelīns 1951, 586, 589, 690; Nītiņa 2013, 354, 626). Igauņu valodā ir vietas locījumi – iekšvietas (ILL) un ārvietas (ALL), kas norāda uz virzību, kā arī iespējams lietot postpozīciju *peale* ‘virsū, uz’ ar virziena nozīmi. Lībiešu valodā virziena izteikšanai izmanto iekšvietas locījumu (ILL), un ļoti reti arī ārvietas locījumu (ALL), jo ārvietas locījumu lietojums ir rudimentārs, kā arī postpozīju *pālō* ‘uz’ ar virziena nozīmi.

(17) līb. *Ma vīb nānt tōrgō.*
 es.NOM vest.PRS.1SG tas.GEN.PL tirgus.ILL.SG

ig. *Ma viin neid turule.*
 es.NOM vest.PRS.1SG tas.PTV.PL tirgus.ALL.SG

latv. *Es aizvedīšu tās uz tirgu.* (LEL)

(18) līb. *Vōi se riek lāb Dūoņigō?*
 vai šis.NOM.SG ceļš.NOM.SG vest.PRS.3SG Dundaga.ILL.SG?

ig. *Kas see tee lāheb Dundagasse?*
 vai šis.NOM.SG ceļš.NOM.SG vest.PRS.3SG Dundaga.ILL.SG?

latv. *Vai šis ceļš ved uz Dundagu?* (LEL)

(19) līb. *Ta panāb rovdōn lōda pālō*
 Viņš.NOM.SG likt.PRS.3.SG ļaudis.DAT.PL galds.GEN.SG uz.POST
sīedō jeddō.
 ēst.INF priekšā

ig. *Ta paneb inimestele laua peale*
 Viņš.NOM.SG likt.PRS.3.SG ļaudis.ALL.PL galds.GEN.SG uz.POST
sīiia ette.
 ēst.INF priekšā

latv. *Viņš liek cilvēkiem priekšā ēdienu uz galda.* (LEL)

Lībiešu valodā darbības virziena izteikšanai tiek lietots illatīvs, resp., iekšvietas locījums, vai postpozīcija, un tādos izteikumos, kur igauņu valodā tiek izmantots ārvieta locījums, novērojams abu iespējamo līdzekļu izmantojums (retos gadījumos arī ārvieta locījums, piem., *Ta tuļ Sīkrōgōl* (ALL) *jelām*. ‘Viņš atnāca dzīvot uz Sīkragu.’). Latviešu valodā parasti tiek lietota prepozīcija – gan izsakot virzienu līdz kādam mērķim vai galapunktam (18), gan virzienu kaut kam virsū (19) (abos gadījumos lieto prepozīciju *uz* ar akuzatīvu) (Endzelīns 1951, 692, 693; Nītiņa 2013, 625).

Latviešu valodā, lai norādītu specifiskāku nozīmi – papildu galamērķim kustību kaut kur iekšā, iespējams arī lokatīva lietojums ar virziena nozīmi, turklāt ir iespējami gadījumi, kad locījumam un prepozīcijai ir sinonīmisks lietojums (20), (21) (Nītiņa 2013, 629), un, arī mainot darbības vārdus, kas var noteikt locījuma vai prievārda lietojumu, iespējams lietot abus variantus. Arī (19) piemērā latviešu valodā iespējams lietot lokatīva formu.

(20) līb. *Ne tulbōd kuodāj.*
 viņš.NOM.PL nākt.PRS.3.SG mājas.ADV

ig. *Nad tulevad koju.*
 viņš.NOM.PL nākt.PRS.3.SG māja.ILL.SG

latv. *Viņi nāk mājās* (LOC). (LEL)

(21) līb.	<i>Amād</i>	<i>lekštā</i>	<i>kuodāj.</i>
	VISS.NOM.PL	iet.PST.3PL	mājas.ADV
ig.	<i>Kōik</i>	<i>lāksid</i>	<i>koju.</i>
	VISS.NOM.PL	iet.PST.3PL	mājas.ILL.SG

latv. *Vīsi gāja uz mājām.* (LEL)

Tādi gadījumi kā piemēros ar vārdu *mājas* ‘mājvieta, dzīves vieta’, arī ar pilsētām vai apdzīvotām vietām, ko var uzskatīt par prototipiskām vietām, kā arī dažos biežāk lietotajos vietas izteikumos, kur, šķiet, līdzās galamērķim kā semantiski būtiskam komponentam ir nozīmīga arī šī iekšvietas nozīme, atklāj locījuma un prievārda semantiku un lietojumu (Luraghi 2011, 212). Latviešu valodā līdzās (20) un (21) piemēriem galvenokārt senākos tekstos vēl sastopami gadījumi (piem., *braukt uz Rīgu, braukt Rīgā*), kur prievārda un lokatīva lietojumam ir grūti saskatāma nozīmes atšķirība. Šo iekšvietas virzības nozīmi, kas piemīt latviešu valodas lokatīva locījumam, palīdz izprast vēsturiski latviešu valodā eksistējušās illatīva nozīmē lietotās formas (ar *-n*), kas ir fiksētas vecākajos latviešu rakstos un kuras tika lietotas tieši virziena nozīmē, kas arī ir illatīva pamatnozīme (Endzelīns 1951, 460; Vanags 1992, 57). Latviešu valodā illatīva nozīmi un inesīva (atrašanās kaut kur) nozīmi var izteikt ar vienu lokatīva locījumu (Rosinas 1987, 153), vai arī šo virziena nozīmi izsaka prievārds. Šī atšķirība saglabājusies lietuviešu valodā, kur izloksnēs vēl tiek lietotas illatīva formas, kā arī vēsturiski ir bijis gan illatīva un inesīva šķīrums, gan arī ārvieta locījumu – allatīva un adesīva šķīrums un plašāks lietojums (Vanags 1992, 60; Rosinas 2000, 173). Lībiešu valodas piemēros (20, 21) uz šiem senāk pastāvošajiem specifiskajiem vietas locījumiem norāda izmantotais adverbs ar latīva locījuma galotni *-j* (Viitso 2016, 153, 155), un šī galotne lībiešu valodā vairs sastopama tikai dažos vietas un laika apstākļa vārdos.

Jāpiebilst, ka igauņu un lībiešu valodā ir divi pārvietošanās verbi ar nozīmi ‘iet’: līb. *kādō* ‘iet (staigāt, apmeklēt)’ un *lādō* ‘iet (doties)’ un ig. *kāima* ‘iet (staigāt, apmeklēt)’ un *minema* ‘iet (doties)’. Izsakot darbības virzienu, ig. *kāima* vienmēr tiek lietots nevis ar allatīvu, kurš izsaka atrašanās vietas maiņu un darbības virzienu, bet gan ar ārvieta locījumu adesīvu vai inesīvu illatīva vietā, kurš izsaka atrašanos kaut kur, uz kaut kā u. tml., un tā nozīme neietver pārvietošanos. Savukārt lībiešu valodā, ņemot vērā, ka ārvieta locījumi vairs netiek lietoti, šajās pozīcijās ar darbības vārdu *kādō* tiek lietots iekšvietas locījums inesīvs, kas nozīmē atrašanos kaut kur iekšā (22). Latviešu valodā iespējams lietot gan prievārdu, gan lokatīvu, ar pēdējo uzsverot ne tikai galamērķi, bet arī virzību kaut kur iekšā (23). Savukārt ar pārējiem pārvietošanās vārdiem igauņu valodā tiek lietots illatīvs, allatīvs vai postpozīcija, lībiešu valodā – illatīvs vai postpozīcija. Turklāt lībiešu valodā šīs ārvieta/iekšvietas atšķirības trūkuma dēļ iespējams lietot sinonīmiski locījumu vai postpozīciju (24).

(22) līb.	<i>Mēg</i>	<i>izāks</i>	<i>keimō</i>	<i>miersō.</i>
	mēs.NOM	tēvs.INS.SG	iet.PST.3PL	jūra.INE.SG
ig.	<i>Me</i>	<i>isaga</i>	<i>kāisime</i>	<i>merel.</i>
	mēs.NOM	tēvs.COM.SG	iet.PST.3PL	jūra.ADE.SG

latv. *Mēs ar tēvu gājām jūrā* (LOC). (LEL)

- (23) līb. *Ūoņdžōl* *āmārs* *lābōd* *mierrō.*
no_rīta.ADV mijkrēslis.INE.SG iet.PRS.3PL jūra.ILL.SG
- ig. *Homnikul* *hāmaras* *minnakse* *merele.*
rīts.ADE.SG mijkrēslis.INE.SG iet.IMPRS jūra.ALL.SG
- latv. *Rīta mijkrēslī iet jūrā* (LOC) / *uz jūru.* (LEL)
- (24) līb. *Jegā* *pūolpāvan* *ma* *lāb*
katrs.GEN.SG sestdiena.DAT.SG es.NOM iet.PRS.1SG
tōrg *pāl /* *tōrgō.*
tirgus.GEN.SG uz.POST / tirgus.ILL.SG
- ig. *Kāin* *iga* *laupāev* *turul.*
iet.PRS.1SG katrs.NOM.SG sestdiena.NOM.SG tirgus.ADE.SG
- latv. *Katru sestdienu eju uz tirgu.* (LEL)
- (25) līb. *Aimrovzt* *lekštō* *tōrg* *pāl.*
saimes_ļaudis.NOM.PL iet.PST.3PL tirgus.GEN.SG uz.POST
- ig. *Pererahvas* *lāks* *turule.*
saimes_ļaudis.NOM.PL iet.PST.3PL tirgus.ALL.SG
- latv. *Saimes ļaudis devās uz tirgu.* (LEL)

Turklāt, kā rāda (24) un (25) piemērs, lībiešu valodā var novērot iekšvietas un ārvieta sistēmas saplūdumu arī atrašanās un virziena nozīmes postpozīcijas lietojumā ar pārvietošanās vārdiem, kur tiek lietota postpozīcija *pāl* ‘uz (atrasšanās vieta)’, nevis *pālō* ‘uz (virziens)’ (sal. ar (19)). Tātad pats pārvietošanās vārds jau sniedz pietiekamu darbības virziena nozīmi, un pēc līdzības ar iekšvietas un ārvieta locījumu saplūšanu netiek šķirta šo postpozīciju gramatisko funkciju atšķirība.

Viena vai otra darbības virziena rādītāja lietojumā lībiešu, igauņu un latviešu valodā var saskatīt dominējošo paraugu atkarībā no tā, vai konkrētā pārvietošanās darbībā ietverts galamērķis (27) vai virzība kaut kur iekšā vai kaut kam virspusē, vai arī norādot virzienu (26). Taču tas nenozīmē, ka nav iespējams arī otra varianta lietojums vai abu variantu sinonīmisks lietojums atsevišķos kādu citu būtisku pazīmju ietekmētos izteikumos. Ja darbībā ir ietvertas vairākas pazīmes, tad iespējams lietot gan locījumu, gan prievārdu. Uzskatāmāk tas ir redzams lībiešu valodas piemēros, kur ārvieta virzību iespējams izteikt ar iekšvietas locījuma palīdzību un/vai postpozīciju (24).

- (26) līb. *Kalāmīed* *sōidabōd* *aigō.*
zvejnieks.NOM.PL airēt.PRS.3PL mala.ILL.SG
- ig. *Kalurid* *sōuavad* *randa.*
zvejnieks.NOM.PL airēt.PRS.3PL krasts.ILL.SG
- latv. *Zvejnieki airē uz malu.* (LEL)

(27) līb.	<i>Mudā</i> jūras_mēsli.NOM.SG <i>tūldkōks.</i> vējš.INS.PL	<i>tulāb</i> nākt.PRS.3SG	<i>aigō</i> mala.ILL.SG	<i>mierlimizt</i> jūras.GEN.PL
ig.	<i>Adru</i> jūras_mēsli.NOM.SG <i>tuultega.</i> vējš.COM.PL	<i>tuleb</i> nākt.PRS.3SG	<i>randa</i> krasts.ILL.SG	<i>merepoolsete</i> jūras_puse.GEN.PL

latv. *Jūras mēsli nāk malā* (LOC) *ar jūras vējiem.* (LEL)

Atšķirības locījuma vai adpozīcijas lietojumā virziena izteikšanai ne vienmēr ir nosakāmas. Latviešu valodā šo lokatīva lietojumu ar illatīva nozīmi palīdz izprast gadījumi, kad, piem., lietuviešu valodā tiek izmantoti attiecīgie prievārdi, piem., latv. iepriekš minētais novecojis un atsevišķos gadījumos lietotais *es braucu Rīgā* (LOC), liet. *aš važiuoju į Rygą*, bet līb. *ma broutšōb Rīgō* (ILL), ig. *ma sōidan Rīiga* (ILL); vai latv. *krist zemē* (LOC), liet. *kristi ant žemės*, bet līb. *mōzō saddō* (ILL), ig. *maha kukkuma* (ILL). Šeit ir gan iekšvietas virzības pirmajā piemērā, gan virzības virsū otrajā piemērā nozīme, ko latviešu valodā var izteikt abējādi – gan prievārdu, gan ar lokatīvu. Latviešu valodas lokatīva lietojumā, ietverot arī allatīva nozīmes (virzība uz kādu atvērtu vietu, piem., *braukt jūrā*) – līdzīgi kā illatīva un allatīva funkciju saplūšana lībiešu valodā –, saskatāma līdzība ar Baltijas jūras somu valodu vietas locījumu semantiku. Savukārt, ja telpa konkrētā kontekstā ir kaut kādā mērā slēgta un notiek samērā tieša iekšvietas virzība, nepieciešams lokatīvs (28). Šo tiešo iekšvietas nozīmi rāda lībiešu valodas ekvivalents, kur lielākai precizitātei tiek izmantota cita postpozīcija *sizzōl* ‘iekšā’, kā arī igauņu valodas izmantotais illatīvs ar *-sse*.

(28) līb.	<i>Kōva</i> rakt.IMP.2SG	<i>kidūd</i> ķidas.NOM.PL	<i>mō</i> zeme.GEN.SG	<i>sizzōl!</i> iekšā.POST
ig.	<i>Kaeva</i> rakt.IMP.2SG	<i>kala</i> zivs.GEN.SG	<i>sisikonnad</i> ķidas.NOM.PL	<i>maasse!</i> zeme.ILL.SG

latv. *Aproc zivju ķidas zemē* (LOC)! (LEL)

Savukārt prepozīcija latviešu valodā tiek izmantota gadījumos, kad ir tieša virzība kaut kam virspusē, piem., *likt / krist / kāpt uz grīdas*, kur atbilstoši lībiešu valodā izmantota postpozīcija *pālō* ‘uz’, bet igauņu valodā ārvieta locījums allatīvs *pōrandale* ‘uz grīdas’; vai arī tādos gadījumos, kad nav būtiska ne virzība iekšā, ne arī virspusē, bet gan nozīmīga ir tikai galamērķa norāde (29).

(29) līb.	<i>Ta</i> viņš.NOM.SG	<i>lāb</i> iet.PRS.3SG	<i>jarrō.</i> ezers.ILL.SG
ig.	<i>Ta</i> viņš.NOM.SG	<i>lāheb</i> iet.PRS.3SG	<i>jārvele.</i> ezers.ALL.SG

latv. *Viņš iet uz ezeru.* (LEL)

Taču, kā rāda citi piemēri, ja kontekstuāli šis virziens tieši virsū vai iekšā ir saistīts ar citām nozīmes niansēm (piem., galamērķa sasniegšanu) vai ar darbības vārda nozīmes niansēm, latviešu valodā tiek lietots gan lokatīvs, gan prievārds, un lībiešu valodā notiek ārvieta virziena locījuma aizvietošana ar iekšvietas locījumu illatīvu vai postpozīciju.

Secinājumi

Telpisko attieksmju, konkrēti – atrašanās un virzības, izteikšanā rakstā apskatītajās valodās tiek izmantotas alternatīvas stratēģijas atkarībā no konteksta, un skaidrs ir tas, ka valodās statistiska atrašanās un virzība jeb kustība, ņemot vērā konceptuālo atšķirību, tiek kodētas, izmantojot dažādus līdzekļus (DeLancey 2003, 60; Creissels 2006, 19). Iepriekš aprakstītie piemēri statistiskas un kustīgas atrašanās izteikšanā lībiešu, latviešu un igauņu valodā liecina, ka tā ir komplicēta un dažādu faktoru noteikta, piem., vai runa ir par atvērtu vai slēgtu telpu u. c.

Gan statistisku atrašanos, gan virzību igauņu valodā iespējams izteikt ar vienu no sešiem vietas locījumiem, kas norāda atšķirību starp dažādajām nozīmēm, konkrētas nozīmes izteikšanai var tikt izmantotas arī atbilstošās postpozīcijas, lībiešu valodā savukārt, visdrīzāk latviešu valodas ietekmē, ir zuduši ārvieta locījumi, un abas nozīmes var izteikt ar iekšvietas locījumiem, kā arī ar postpozīcijām, bet latviešu valodā šajās pozīcijās tiek izmantots gan lokatīvs, gan prievārds, taču ne vienmēr tos var izmantot nozīmes ziņā paralēli. Salīdzinot visu triju valodu piemērus, interesanti novērot lībiešu un latviešu valodas līdzīgu stratēģiju izvēli, un secināms, ka igauņu valodā līdz ar pilnīgo vietas locījumu sistēmu statistiskas atrašanās un virzības izteikšana ir visai regulāra, kur katrā locījumā ir ietverta noteikta nozīmes nianse, kā arī postpozīcijas lietojums visbiežāk ir balstīts tieši konkrētākas un precīzākas nozīmes nianse izteikšanai, piem., atrašanās vai virzība kaut kam virsū vai kaut kur iekšā. Šķiet, ka atrašanās vietas un virzības izteikšanā papildu būtiska nozīme ir tieši tam, vai šī atrašanās vai tās maiņa notiek kaut kam virsū vai kaut kur iekšā. To parāda gan igauņu valodas iekšvietas un ārvieta locījumi, gan arī atšķirīgas stratēģijas latviešu valodā, kur atrašanās un arī virzība kaut kam virsū parasti tiek izteikta ar prievārdu *uz*, bet atrašanās vai virzība kaut kur iekšā – ar lokatīvu. Daži apskatītie latviešu valodas piemēri, kur virzību iespējams izteikt ar lokatīvu ((20), (27)), liek uzdot jautājumus par lokatīva locījuma ietvertajām nozīmēm un to cilmi – jo lokatīvs tiek lietots ne tikai inesīva, bet arī illatīva nozīmē. Tas ir viens no jautājumiem, kas būtu jāpēta plašāk, salīdzinot visas trīs šajā rakstā apskatītās valodas. Savukārt lībiešu valodas piemēri rāda gan somugru valodām raksturīgās iekšvietas locījumu nozīmes, gan arī jaunākas pārmaiņas, visdrīzāk, latviešu valodas ietekmē: lībiešu valodas runātāja apziņā ir zaudēta izpratne par atšķirību starp iekšvietas un ārvieta locījumu nozīmēm, tāpēc biežāk tiek izmantota postpozīcija *pāl* gadījumos, kad latviešu valodā ir prievārds *uz*, vai arī iekšvietas locījumi.

Dažādās vietas nozīmju izteikšanas iespējas rāda šo attieksmju komplicēto dabu, un ir iespējams noteikt dažus faktorus, kas nosaka locījuma vai adpozīcijas lietojumu vēlamās semantikas izteikšanai, taču valodas attīstības gaitā valodas vienības var iegūt vairākas nozīmes un tās var tikt lietotas līdzīgi citām valodas vienībām. Nosacījumi adpozīciju lietojumā visās trijās valodās ir samērā skaidri.

Atrašanās vietas izteikšanā tās var tikt lietotas konkrētāku attieksmju gadījumos un tad, ja orientieris telpā ir konkrēts priekšmets vai lieta, tiek norādīta atrašanās kaut kam virsū un nozīmīga šķiet arī atšķirība starp atvērtu un slēgtu telpu. Arī darbības virzības izteikšanā adpozīcijas tiek lietotas konkrētākās nozīmēs. Tomēr, kā rāda rakstā apskatītie piemēri, kaut arī gan atbilstošajam prievārdam, gan locījumam piemīt līdzīga funkcija un nozīme, tos nevar lietot sinonīmiski visos gadījumos, un reizēm tas varētu būt atkarīgs no izteikuma konteksta un izmantotā darbības vārda nozīmes.

Rakstā apskatītie piemēri ļauj izdarīt arī vispārīgus secinājumus par procesiem valodās. Samērā regulārie locījumi nenozīmē, ka arī to semantika un lietojums ir tikpat regulārs un ka tas nevar mainīties, kā to rāda lībiešu valodas situācija ārvietais locījumu zaudēšanā, bet arī latviešu valodā kādreiz eksistējušās locījumu formas, kas tika izmantotas illatīva nozīmē (Endzelīns 1951, 460; Rosīnas 1987, 152). Tas var notikt gan savstarpējo valodu kontaktu rezultātā, gan arī valodas iekšēju faktoru dēļ, piem., paralēlu izteiksmes līdzekļu lietojuma iespaidā – pastāv citas adpozīcijas, apstākļa vārdi u. c., lai telpiskās attieksmes izteiktu precīzāk, ja tas ir nepieciešams.

Saisinājumi

1	1. persona
2	2. persona
3	3. persona
ADE	adesīvs
ADV	apstākļa vārds
ALL	allatīvs
CNG	konnegatīvs
COM	komitatīvs
COP	saitiņa
DAT	datīvs
GEN	ģenitīvs
ILL	illatīvs
IMP	imperatīvs
IMPRS	bezpersonas darbības vārds
INDECL	nelokāms
INE	inesīvs
INF	nenoteiksme
INS	instrumentālis
IPF	imperfekts
LOC	lokātīvs
NEG	noliegums
NOM	nominatīvs
PL	daudzskaitlis
POST	postpozīcija

PRS	tagadne
PST	pagātne
PTV	partitīvs
SG	vienskaitlis

Avoti

1. LEL – Līvōkīel-ēstikīel-leŕkīel sōnārōntōz. Liivi-eesti-lāti sōnaraamat. Lībiešu-igauņu-latviešu vārdnīca. <http://lingua.livones.net/lv>
2. Igauņu-latviešu vārdnīca. Eesti-lāti sōnaraamat. <http://www.ee-lv.lv/lv/vardnica>

Literatūra

1. Bloom, Paul, Garrett, Merrill F. et al. 1999. Space and language. *Language and Space*. Bloom, Paul, Peterson, Marry A. et al. (eds). Cambridge, MA: The MIT Press, 553–578.
2. Creissels, Denis. 2006. Encoding the distinction between location, source and direction: a typological study. *Space in Languages: Linguistic Systems and Cognitive Categories*. Hickmann, Maya, Stéphane, Robert (eds). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 19–28.
3. DeLancey, Scott. 2003. Location and direction in Klamath. *Motion, Direction and Location in Languages: In Honor of Zygmunt Frajzngier*. Shay, Erin, Seibert, Uwe (eds). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 59–90.
4. Endzelīns, Jānis. 1951. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
5. Ernštreits, Valts, Kļava, Gunta. 2013. Dažas gramatiskas pārmaiņas lībiešu valodā latviešu valodas ietekmē. *Valoda: nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. Kalnača, Andra, Lokmane, Ilze (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 7–18.
6. Klavan, Jane, Kesküla, Kaisa, Ojava, Laura. 2011. The division of labour between synonymous locative cases and adpositions: The Estonian adessive and the adpositions *peal* ‘on’. *Case, animacy and semantic roles. Typological Studies in Language*. Kittilä, Seppo, Västi, Katja, Ylikoski, Jussi (eds). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 113–134.
7. Koptjevskaja-Tamm, Maria, Wälchli, Bernhard. 2001. The Circum-Baltic languages: An areal-typological approach. *Circum-Baltic Languages. 2. Grammar and Typology*. Koptjevskaja-Tamm, Maria, Dahl, Östen (eds). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 615–750.
8. Luraghi, Sylvia. 2011. The coding of spatial relations with human landmarks: From Latin to Romance. *Case, animacy and semantic roles. Typological Studies in Language*. Kittilä, Seppo, Västi, Katja, Ylikoski, Jussi (eds). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 209–235.
9. Nītiņa, Daina. 2013. Prievards (prepozīcija). *Latviešu valodas gramatika*. Grigorjevs, Juris, Nītiņa, Daina (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 619–640.
10. Rosinas, Albertas. 1987. Latvių kalbos lokatyvo evoliucija ir jos vidinė motyvacija. *BALTISTICA. XXIII (2)*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 152–155.

11. Rosinas, Albertas. 2000. Inesyvo ir adesyvo formų kilmės ir raidos klausimu. *BALTISTICA*. XXXIV (2). Vilnius: Vilniaus universitetas, 173–183.
12. Smiltneice, Gunta. 2013. Lietvārds (substantīvs). *Latviešu valodas gramatika*. Grigorjevs, Juris, Nītiņa, Daina (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 324–369.
13. Vanags, Pēteris. 1992. „Lokatīvs” un „illatīvs” visvecākajos latviešu rakstos. *Valodas aktualitātes – 1991. Akad. J. Endzelīna 118. dzimšanas dienai veltītā zinātniskā konference. VI Valodas nedēļa*. Skujiņa, Valentīna (sast.). Rīga: Zinātne, 56–66.
14. Viitso, Tiit-Rein. 2008. *Liivi keel ja läänemeresoome keelemaastikud*. Tartu; Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
15. Viitso, Tiit-Rein. 2016. The essive in Livonian. *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics*. 7, 1. Special issue „Studies on Livonian II”. Tartu: University of Tartu Press, 145–175.
16. Zee, Emile van der, Slack, Paul. 2003. The Representation of Direction in Language and Space. *Representing Direction in Language and Space*. Zee, Emile van der, Slack, Paul (eds). New York: Oxford University Press, 1–17.

Summary

This paper studies one of the notions of spatial relations, i.e. the direction of motion as a change of location, and its coding in Latvian, Livonian and Estonian. More specifically, it looks into the indication of movement towards, to or into something. Estonian and Livonian (Finnic languages) have quite a large number of cases that indicate different states of location, including the denoting of direction, nevertheless adpositions (postpositions) can be used as well to code different spatial relations. As other Indo-European languages, Latvian commonly uses prepositions to denote the direction. Direction and motion to a location could also be expressed by the Locative case in Latvian. In this comparative study we examine instances of the use of adpositions or cases and the conditions for varying between them. We look at factors that influence the expression of direction in order to study which factors influence the choice between adpositions and cases, or the alternative usage of both, which is also sometimes possible. The comparison of three geographically closely situated languages allows us to see similarities and differences in choosing between adposition and cases, and to look for parameters determining their use. The data used for the paper has mostly been taken from the examples given in the “Livonian-Estonian-Latvian dictionary” (2013) and “Estonian-Latvian dictionary” (2015).